

І.Я. Городецька, О.М. Корнієнко

СУТНІСТЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУПУТНИХ ТОВАРІВ АПТЕЧНОГО АСОРТИМЕНТУ

*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
м. Львів, Україна*

e-mail: horodetska@gmail.com

Резюме: Виділено основні методичні підходи до опрацювання фармацевтичної опіки при реалізації супутніх аптечних товарів. Опрацьовано основні положення фармацевтичної опіки при відпуску продуктів дитячого харчування з аптек.

Ключові слова: фармацевтична опіка, супутні товари аптечного асортименту, продукти дитячого харчування.

Вступ. Питання позиціонування на фармацевтичному ринку спеціальних харчових продуктів та косметичних засобів розглядалось раніше нами та низкою авторів^{1,2,6,7}. Однак, не зважаючи на достатньо чітко сформовані вимоги нормативних документів до порядку обігу в Україні цих категорій продуктів, існує достатньо гостра проблема їх конкуренції з лікарськими засобами (ЛЗ), масштаби якої не усвідомлені широким загалом лікарів та провізорів.

Недостатність у споживачів достовірної та повноцінної інформації про дієтичні добавки та їх позиціонування несумлінними операторами ринку сприяють виникненню стереотипу про лікувальні властивості цих товарів та розвитку їх конкуренції з ЛЗ.

Реакція споживачів свідчить, що особливої різниці між дієтичними добавками і ЛЗ вони не бачать⁶. Широке впровадження в останні роки термінів «косметевтика», «аптечна» чи «лікувальна» косметика трансформувалось у потужну маркетингову зброю, основним завданням якої є успішне ринкове просування продукту¹⁰.

Мета дослідження. Опрацювання основних положень фармацевтичної опіки (ФО) при реалізації супутніх товарів аптечного асортименту.

Матеріали та методи дослідження. Нормативно-законодавчі положення, що стосуються обігу супутніх аптечних товарів в Україні. Методи: порівняльного аналізу, спостереження, узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами здійснено порівняння вимог законодавства щодо порядку державної ре-

страції та вимог до якості та реклами ЛЗ та інших товарів аптечного асортименту^{1,2}. На основі проведеного порівняння опрацьовано та впроваджено в навчальний процес Львівського національного медичного університету (ЛНМУ) імені Данила Галицького методичні вказівки до практичних занять із медичного та фармацевтичного товарознавства для студентів фармацевтичного факультету, які включають окремі теми, присвячені товарознавчому аналізу супутніх аптечних товарів.

При вивченні цих тем особливий наголос був здійснений на наступних аспектах: при державній реєстрації ЛЗ реєстраційне досьє повинно містити відомості про якісні та кількісні характеристики усіх складових речовин медикаменту (активних та допоміжних), методи контролю якості ЛЗ, що використовуються виробником (якісний та кількісний аналіз складових речовин і готової продукції) та інші положення, які не вимагаються для спеціальних харчових продуктів та косметичних засобів; обсяги доклінічного вивчення та клінічних досліджень значно більші для ЛЗ; положення Законів України «Про рекламу» та «Про якість та безпечність харчових продуктів» не дозволяють декларувати лікувальні властивості продуктів, що не є ЛЗ.

Апробація цієї теми на практичних заняттях та контроль засвоєння матеріалу показали недостатнє усвідомлення студентами: 1) ключових відмінностей між ЛЗ та дієтичними добавками, спеціальними і функціональними харчовими продуктами, косметичними засобами; 2) неприпустимості конкуренції та заміни ліків супутніми товарами. Вимога до маркування спеціального харчо-

вого продукту «Не є ЛЗ» та вимога наказу МОЗ України від 19.07.2005 р. №360⁹ «Не зареєстрований як ЛЗ в установленому порядку» не сприймаються майбутнім фармацевтичним фахівцем як «червоне світло» для рекомендації дієтичної добавки чи косметичного засобу з лікувальною метою. Тому перед нами постала проблема чіткіше і, можливо, агресивніше означити межі, які не дозволено переходити «не ЛЗ». Враховуючи інтенсивне захоплення ринку, в тому числі фармацевтичного, парафармацевтичними товарами, аптека повинна залишатись форпостом захисту пацієнта від не завжди добросовісного позиціонування «не ЛЗ».

Незаперечною складовою комплексу фармацевтичного обслуговування повинна стати ФО при відпуску супутніх аптечних товарів, що ґрунтується на індивідуальному підході до кожного окремого відвідувача аптеки на всіх етапах її реалізації⁴.

На попередньому етапі провізор (клінічний провізор) на підставі опитування повинен чітко означити, чи потребує проблема або симптом пацієнта лікування. Повинен бути здійснений чіткий вибір – ліки чи інші фармацевтичні товари. При цьому слід пам'ятати, що властивості ЛЗ визначаються в першу чергу тим, який активний компонент (діюча(-і) речовина(и)) у ньому містяться і який потенціал закладений в цьому активному компоненті. Діючі речовини ЛЗ мають достатньо перевірене і обґрунтоване дозування. Дія ліків завжди визначається співвідношенням ризик/користь для організму. Ліки можуть мати певний токсичний ефект і здійснювати негативний вплив на організм, при чому для всіх медикаментів допустимий певний ризик, якщо однозначно доведено потенційну терапевтичну користь. Ліки призначені для цільової групи, в якій ризик небажаних наслідків пов'язаний з термінами досягнення терапевтичного ефекту¹⁰. Все наведене не стосується дієтичних добавок, спеціальних харчових продуктів та косметичних засобів. У протилежність лікам, супутні товари призначені для більш масового споживача, тому ризик небажаних наслідків при їх використанні повинен бути зведений до мінімуму. Терапевтичний ефект цих продуктів часто носить декларативний характер, оскільки вони проходять випробування лише на безпечність, а саме: відсутність токсичних елементів, пестицидів, радіонуклідів та мікробіологічного забруднення. Продаж супутніх товарів в основному повинен бути орієнтований на категорію здорових людей, таких, які бажають покращити та зміцнити своє

здоров'я, а також для пом'якшення перебігу хвороби. У жодному випадку ці продукти не можуть бути заміною основної фармакотерапії.

Зокрема, провізор (клінічний провізор) може рекомендувати дієтичні добавки та спеціальні харчові продукти для: доповнення звичайного раціону харчування; раціоналізації харчування та відновлення в організмі недостатньої кількості нутрієнтів; регулювання діяльності мікрофлори шлунково-кишкового тракту.

При цьому необхідно враховувати споживання вітамінів і мінералів з інших джерел харчування для недопущення надлишкового їх споживання. Ґрунтуючись на вимогах Декларації ЄС⁴, ми вважаємо, що рекомендації провізора (клінічного провізора) не повинні: приписувати добавкам такі властивості, як профілактика, лікування хвороб або оздоровлення людини; містити посилання на подібні властивості; містити прямі або приховані твердження про те, що збалансоване і різноманітне харчування в принципі не може забезпечити одержання необхідної кількості поживних речовин.

Місія провізора (клінічного провізора) при реалізації супутніх товарів полягає в тому, щоб на основі максимуму достовірної та доступної інформації споживач міг зробити усвідомлений вибір з метою правильного і безпечного їх використання.

Серед спеціальних харчових продуктів на фармацевтичному ринку України прикладом позиціонування з дотриманням усіх законодавчих норм є продукти дитячого харчування.

Важливість здоров'я і правильного харчування дітей раннього віку підкреслюється прийняттям Верховною Радою України Закону «Про дитяче харчування», згідно вимог якого маркування цієї категорії продуктів обов'язково повинно містити 2-і унікальні позиції: попередження про безумовну перевагу грудного вигодовування; рекомендації щодо необхідності попередньої (до початку споживання) консультації з лікарем⁸.

Нами здійснена спроба опрацювання ФО при відпуску продуктів дитячого харчування з аптек, яка включає наступні положення: 1) Рішення про призначення та вибір продукту дитячого харчування повинен приймати лікар. Необхідно враховувати вік дитини, що є зазначено виробником на етикетці (з якого віку рекомендується продукт), а також в якості основного харчування чи догодовування він буде використовуватись. 2) При відсутності грудного молока в якості основно-

го харчування рекомендуються суміші для дитячого харчування. Догодовування починають з овочевих пюре. Якщо дитина погано набирає вагу, договдовування можна починати з сумішей, а потім вводити овочеві пюре. Як варіант початку договдовування – безмолочна безглютенова суміш (рисова або гречана). Перша суміш повинна бути з одного виду крупи і не містити таких добавок, як мед, горіхи, какао, сухі порошки фруктів. Суміші з кількох зернових можна вводити з 6–8-ми місяців. Суміші типу «мюслі», що містять горіхи, сухофрукти, зернові, пластівці із круп, які допомагають навчити дитину жувати – з 8–11-ти місяців. При алергії на білки коров'ячого молока, лактозній недостатності та інших формах мальдсорбції рекомендують безмолочні суміші. При схильності до закре-

пів слід використовувати гречані, кукурузні та вівсяні суміші. При нестійкому стільці та дисфункції кишківника необхідно застосовувати рисову суміш та уникати споживання вівсяної, гречаної та сумішей з пробіотиками⁴.

Таким чином, розробка основних методичних підходів до опрацювання ФО при відпуску супутніх аптечних товарів повинна ґрунтуватись на наступних ключових моментах: чітке відокремлення: хвороба, симптом – потребує лікування із застосуванням ЛЗ, покращення здоров'я, раціоналізація харчування – дієтичні добавки, спеціальні харчові продукти; неприпустимість рекомендації провізором (клінічним провізором) супутніх аптечних товарів для заміни основного лікування.

Висновки:

1. Запропоновані основні методичні підходи до опрацювання фармацевтичної опіки при реалізації супутніх аптечних товарів.
2. Опрацьовано основні положення фармацевтичної опіки при відпуску продуктів

дитячого харчування з аптек, що дасть можливість підвищити якість медичного та фармацевтичного обслуговування певних категорій пацієнтів.

Література:

1. *Городецька І.Я.* Особливості позиціонування косметичних засобів на вітчизняному фармацевтичному ринку / *І.Я. Городецька, А.В. Черняхівич* // Фармацевтичний часопис. – 2010. – №3. – С. 79-83.
2. *Городецька І.Я.* Позиціонування дієтичних добавок, функціональних харчових продуктів та харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання як однієї з груп товарів аптечного асортименту / *І.Я. Городецька, О.М. Корнієнко* // Фармац. журн. – 2009. – №5. – С. 48-53.
3. *Громовик Б.П.* Концептуальні питання фармацевтичної опіки / *Б.П. Громовик, В.В. Проніснова, І.А. Зупанець* // Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація. – 2009. – №1-2. – С. 39–42.
4. Директива 2002/46/ЕС Європейського Парламенту и Совета от 10.07.2002 г. по гармонизации правовых норм государств-членов в отношении биологических добавок к пище // Провизор. – 2004. – №10. – С. 16–18.
5. Каши в питании детей первого года жизни / *И.Я. Конь, Т.В. Абрамова, В.И. Куркова* [и др.] // Провизор. – 2009. – №13-14. – С. 18-22.
6. *Мнушко З.М.* Особливості маркетингової політики на вітчизняному ринку дієтичних добавок / *З.М. Мнушко, Н.В. Сотнікова* // Ефективність використання маркетингу та логістики фармацевтичними організаціями: Матер. наук.-практ. конф. 31 жовтня 2008 р. – Харків, 2008. – С. 18-21.
7. Перспективи викладання медичного і фармацевтичного товарознавства / *Б.П. Громовик, І.Я. Городецька, Н.Б. Ярмо* [та ін.] // Медична освіта. – 2010. – №1. – С. 45-48.
8. Про дитяче харчування. Закон України від 14.09.2006 р. №142-V. (редакція від 6.01.2011 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=142-16>
9. Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення, Порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, Інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог-замовлень. Наказ МОЗ України від 19.07.2005 р. № 360 (редакція від 14.08.2009 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0782>
10. *Пучкова Т.В.* Косметика или лекарство? / *Т.В. Пучкова*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medlinks.ru/article.php?sid=6293>

УДК 614.271/.272

СУЩНОСТЬ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ОПЕКИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ СОПУТСТВУЮЩИХ ТОВАРОВ АПТЕЧНОГО АССОРТИМЕНТА

И.Я. Городецкая, А.М. Корниенко

Львовский национальный медицинский университет имени Даниила Галицкого, г. Львов, Украина

Резюме: Определены основные методические подходы к разработке фармацевтической опеки при реализации сопутствующих аптечных товаров. Разработаны основные положения фармацевтической опеки при отпуске продуктов детского питания из аптек.

Ключевые слова: фармацевтическая опека, сопутствующие товары аптечного ассортимента, продукты детского питания.

UDC 614.271/.272

THE ESSENTIALITY OF PHARMACEUTICAL CARE DURING REALIZATION OF CONCOMITANT COMMODITIES OF THE PHARMACEUTICAL ASSORTMENT

I. Ya. Horodetska, O.M. Kornienko

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

Summary: The basic methodical approaches to elaboration of pharmaceutical care during realization of concomitant pharmaceutical products are defined. The main positions of pharmaceutical care for children's nutrition products realization in pharmacies are determined.

Key words: pharmaceutical care, concomitant commodities of pharmaceutical assortment, children's nutrition products.

Надійшла до редакції 23.08.2011 р.